

בעזרת השם יתברך

פרק נ"ב

• וילך •

בפרק הזה יבואר בעזרת השם יתברך:

שער הגלגולים - בו יבואר גודל עניני גלגולים - מעשה באיש ואשה שבאו בגלגול על שעברו עבירה אחת בשוגג - ר' ברונא פוזי ואשתו חנה מתפרנסים ביושר ובכבוד - שודדים מתנפלים על השיירה - מנהל השיירה מעיד על ר' ברונא שאכן מת - שודדים תופסים את ר' ברונא - ר' ברונא נהיה אדון על כל רכוש אדונו והלך לחפש את אשתו - ר' ברונא קונה לו עבד - ר' ברונא הורג את העבד - ר' ברונא ואשתו מתים ביום אחד - שתי הנשמות נצבות לדין בפני בית דין של מעלה - פסק הדין - אליהו הנביא מוריד שתי נשמות אלו: נשמת הבעל בתינוק ונשמת האשה בתינוקת - דרכי הצדיקים באמירת תוכחה ופעולותם על ידי תוכחתם מתלמידי בעל שם טוב הקדוש זי"ע - ליקוט מספר הקדוש נועם אלימלך בעניני תוכחה - מורה דרך לצדיקים ומנהיגי הדור באמירת תוכחה - רצון השם יתברך הוא שיקרבו כל העולם כולו לעבודתו יתברך באמרי נועם ולא על ידי כעס - כשמוכיחים ואין שומעין לו הוא נוטל חלק הטוב שבהם - המבחן אם דבריו לשם שמים כשהאנשים שאינם מהוגנים כועסים על דבריו - הצדיק שזוכה לכל המדריגות הוא מוכרח להוכיח אחרים.

**צדיק אינו נותן שינה לעיניו ביום
ובלילה עד שמוכיח הרשעים
ומביאם שישובו בתשובה.**

(זוהר הקדוש, חלק א, כ:)

**אילו היו יודעים בני העולם גודל
השכר להחזיר חבירו למוטב היו
רודפים אחרי תמיד כמו שרודף
אחרי כסף וזהב.**

(זוהר הקדוש פרשת תרומה קכח, ב - קכט, א)

**מצוה שאתה רואה שבני אדם נוהגים
בה קלות ראש ומעט המה שמקיימין
אותה, הנה מצוה זו בודאי ממתנת
ומצפה עד כי יבחר בה איש כשר וישר
להזהר בה, ולעורר רבים על מצוה זו
לקיימה באהבה לכבוד קוב"ה וכו'.**

(זוהר הקדוש פרשת תרומה, קב הישר פרק ס"ד)

תוכן הענינים

של פרק נ"ב

- I. שער הגלגלים - בו יבואר גודל עניני גלגולים..... שז
- א. מעשה באיש ואשה שבאו בגלגול על שעברו עבירה אחת בשונג..... שז
- ב. ר' ברונא פוזי ואשתו חנה מתפרנסים ביושר ובכבוד..... שז
- ג. שודדים מתנפלים על השיירה..... שח
- ד. מנהל השיירה מעיד על ר' ברונא שאכן מת..... שט
- ה. שודדים תופסים את ר' ברונא..... שי
- ו. ר' ברונא נהיה אדון על כל רכוש אדונו והלך לחפש את אשתו שיא..... שיג
- ז. ר' ברונא קונה לו עבד..... שיד
- ח. ר' ברונא הורג את העבד..... שיד
- ט. ר' ברונא ואשתו מתים ביום אחד..... שיד
- י. שתי הנשמות נצבות לדין בפני בית דין של מעלה..... שטו
- יא. פסק הדין..... שיז
- יב. אליהו הנביא מוריד שתי נשמות אלו: נשמת הבעל בתינוק ונשמת האשה בתינוקת..... שיז
- יג. אליהו הנביא מזווג הזיווג..... שיט

שד שכר תוכן ועונש

- יד. שאול מתניה וחנה יוצאים בדרך לתימן ושאול מתניה נמכר לעבד..... שכא
- טו. אליהו הנביא מחזיר את שאול מתניה לביתו..... שכג
- טז. דרכי הצדיקים באמירת תוכחה ופעולותם על ידי תוכחתם מתלמידי בעל שם טוב הקדוש זי"ע..... שכד
- יז. דרך תוכחה של צדיקים להוכיח את עמיתו בתורה ובמעשים טובים..... שכד
- יח. לפעמים יש צדיק שבגלגול הראשון חטא והחטיא, ובגלגול זה מחוייב לזכות הרבים להוכיחם ולהחזירם למוטב..... שכד
- יט. כשמוכיחים ואין שומעין לו הוא נוטל חלק הטוב שבהם..... שכד
- כ. רצון השם יתברך הוא שיקרבו כל העולם כולו לעבודתו יתברך באמרי נועם ולא על ידי כעם..... שכה
- כא. האותיות שהצדיק מוכיח בהם מאירים לעיני הרשע וקל לו לחזור בתשובה על ידי כן..... שכה
- כב. עיקר שלימות התוכחה הזכרת גודל מעלתם גודל השמחה בכל העולמות כשמקיים מצוות הבורא יתברך..... שכה
- כג. אם אין שומעין לדברי תוכחתו יעשה כאילו מדבר לעצמו..... שכו
- כד. הרבי ר' מיכל זירז עצמו בדברי תוכחתו..... שכז
- כה. החכם הכולל שנפשו רחבה עליו, יכול להמציא דיבורים השווים לכל נפש בדרשותיו..... שכז
- כו. גודל תועלת התוכחה..... שכח

שכר תוכן ועונש שה

- כז. זיכוי הרבים - האדם המלמד אחרים, כל מה שהם ישכילו
בדרך ה' גם אחר מותו שייך לו עד עולם..... שכח
- כח. העצה שיכנס דברי המוכיח ללב, שיחשוב שרק חיותו של
השם יתברך מדבר בו..... שכט
- כט. מה שפועל הצדיק על ידי תוכחתו להוסיף יראה וקדושה לבני
אדם חוזרין ונכנסין בלבו עצמו..... של
- ל. אם המוכיח הוא צדיק גמור אז נכנסין גם ללב העצב..... של
- לא. דרך הצדיק באמירת תוכחה לומר אל הכלל..... של
- לב. דרך הצדיק להוכיח עצמו תולה החטאים כאילו הוא עשאים
ועל ידי כן נכנס בלבם יראה גדולה לשוב..... של
- לג. הצדיק ברצותו שיכנסו דבריו ללב, מדבר דברי המוסר לשורש
נשמתו, שאין לקליפה אחיזה שם, למנוע כניסת הדברים..... שלא
- לד. אם שומעים דברי המוכיח בכוונה לעשות, אך שוכחים,
הקדוש ברוך הוא מזכירו על ידי הנשמה..... שלא
- לה. ידבק עצמו לדיבור המוכיח בדחילו ורחימו..... שלא
- לו. ליקוט מספר הקדוש נועם אלימלך בעניני תוכחה מורה דרך
לצדיקים ומנהיגי הדור באמירת תוכחה..... שלב
- לז. דרך הצדיקים שיש להם מוכיח..... שלב
- לח. גערת הצדיק פועלת שלא ישתקע בחטאו..... שלב
- לט. דרך אמירת תוכחת הצדיק שנאמרת לכלל בני אדם..... שלב
- מ. הצדיק מוכיח את עצמו..... שלב

שו שכר תוכן ועונש

- מא. המבחן אם דבריו לשם שמים כשהאנשים שאינם מהוגנים
כועסים על דבריו..... שלג
- מב. דברים היוצאין מן הלב נכנסין לאותו לב עצמו..... שלג
- מג. התורה הקדושה מלמדת למי להוכיח..... שלג
- מד. הצדיק שזוכה לכל המדריוגות הוא מוכרח להוכיח אחרים..... שלד
- מה. לא ימנע עצמו מלדרוש ברכים מפני אנשים שאינם מהוגנים... שלד

פרק נ"ב

שער הגלגולים

בו יבואר גודל עניני גלגולים

מעשה באיש ואשה שבאו בגלגול
על שעברו עבירה אחת בשוגג

ר' ברונא פוזי ואשתו חנה מתפרנסים ביושר ובכבוד

בעיר אלכסנדיה של מצרים דר סוחר אחד בשם ר' ברונא פוזי. היה ר' ברונא עשיר גדול ואשתו אשת חיל ושמה חנה. נולדו להם בנים ובנות - כולם הלכו בדרך ה'. ר' ברונא פוזי היה עסקן גדול במצוות, ביתו היה פתוח לרווחה, ומצות הכנסת אורחים היתה יקרה בעיניו ובעיני אשתו, מעולם לא היו עיניה צרות באורחים, מלבד זאת הוציא ר' ברונא כסף רב למצות סנדקאות. בעת שהיה ר' ברונא בעירו השתדל ביותר, שיהיה סנדק בכל יום. אם בעל הברית היה איש עני, לקח ר' ברונא את הוצאות סעודת הברית מילה על כתפיו, וכן נתן כסף ליולדת עניה.

דרכו היתה לנסוע פעם אחת בכל שלוש שנים למרחקים, לסחור שם בעורות יקרים של החיות אשר ביערות הגדולים. להשאר שם בערך שלושה חודשים ואחר כך לנסוע לביתו. דרכי הנסיעה היו תמיד דרך מדבריות, ולכן לא נסע מעולם לבדו, רק עם שיירה, אשר שכרו להם אנשי צבא עם כלי זיין להגן עליהם בדרך, כדי שילחמו עם השודדים האורבים בדרך לכל שיירה להתנפל עליהם ולבוז מהם את כל רכושם.

שודדים מתנפלים על השיירה

פעם אחת נסע ר' ברונא עם שיירתו ויתנפלו עליהם בלילה מחנה שודדים, התלקחה מלחמה גדולה בין השיירה ובין השודדים. כאשר ראה ר' ברונא, שאנשיו נמצאים בצרה גדולה, קפץ מעל חמורו, השכיב עצמו על הארץ וזחל על בטנו לאט לאט, התרחק מן השיירה והסתיר עצמו בחול. הוא מירר בבכי והתפלל אל ה' שיצילו מן השודדים. בעת שר' ברונא קפץ מן החמור, נפל הכובעו מעל ראשו ונשאר מונח על מרדעת החמור. בינתיים שקטה המלחמה, והשיירה נסעה ממקומה באטיות, עד אשר האיר הבוקר.

בשעת המלחמה חטפו השודדים כמה עגלות עם סחורות וינוסו, אחרי אשר הרגו ופצעו אנשים מן השיירה. מן ההרוגים ובפרט מן הפצועים לא נשארו במקום אף אחד, כי השיירה העמיסה אותם בחפזון על העגלות בעת בריחתם.

ביום המחרת, כאשר האיר הבוקר, עמדה השיירה לנוח מעט: חבשו את הפצועים וקברו את ההרוגים בקבר אחד, אחרי שרשמו את שמותיהם בספר, למען ידעו להודיע בביתם על מותם, מתוך חפזון לא דקדקו להתבונן בפני ההרוגים לדעת מי המה, והיות שבין ההרוגים היה איש אחד עם זקן, שהיה דומה במקצת לסוחר ר' ברונא, וגם הכירו היטיב את חמורו ואת חפציו ואת כובעו, שנשאר מונח על מרדעת חמורו. מלבד זאת היה שם עוד סוחר יהודי אחד מהעיר אלכסנדריה אשר נסע יחד עם ר' ברונא וגם הוא טעה בזה, שהיה נדמה לו שר' ברונא בין ההרוגים, לכן כתבו בספר את שם ר' ברונא בין הנהרגים והנקברים. ואף שראו אחר כך שמהו נעדר מן השיירה, חשבו שכנראה נלקח בשבי על ידי השודדים.

מנהל השיירה מעיד על ר' ברונא שאכן מת

מנהל השיירה מסר לידי הסוחר השני מעיר אלכסנדריה, שהיה שם, מכתב כתוב וחתום על דבר מותו של ר' ברונא. הוא גם נתן לו את חמורו של ר' ברונא ואת כובעו ושאר חפציו, למען יחזיר כל רכושו לאשתו של ר' ברונא, כאשר יחזור בשלום אל ביתו. כל זה נעשה בחפזון בלי ישוב הדעת. כי מהרו לצאת מן המדבר מפחד התנפלות השודדים.

כעבור חצי שנה בא הסוחר השני אל ביתו בשלום, הוא שלח לאשת ר' ברונא את חמור בעלה ואת כובעו ושאר חפציו עם המכתב מאת מנהל השיירה, שבעלה נהרג בדרך על ידי שודדים ושם נקבר. אחר כך העיד הסוחר הזה בפני בית הדין שראה בעיניו את ר' ברונא בין ההרוגים וגם ראה את קבורתו, ובכך נחשבת אשתו חנה, על פי החלטת בית הדין, לאלמנה.

ימים רבים נשמע בבית ר' ברונא קול יללה, אשתו חנה וכל בני ביתו התאבלו עליו מאוד. חנה לא יכלה לנהל לבדה את כל העסקים הגדולים והרבים אשר נשארו, על כן יעצו לה רבים, שאין לה עצה אחרת מאשר להנשא לאיש משכיל וזריז אשר ישים עין על הכל וידע ויבין לנהל הכל כראוי. לא ארכו הימים אחרי שנת האבל, ותנשא חנה לאיש סוחר חכם ומבין בכל העסקים וחיו יחדיו בשלום ובנעימים.

בשעה שקפץ ר' ברונא מעל חמורו והסתתר מן השודדים בשכיבה על הארץ, זחל על בטנו קדימה, במשך כל הלילה. כאשר לא שמע עוד קול מלחמה, והבין שהשודדים לא יראוהו מרחוק, עמד על רגליו והתחיל לרוץ בכל כוחו. הוא חשב בדמיונו שהוא רץ אחרי השיירה להשיגה, אבל מהפחד והבהלה תעה בדרך, כי מרוצתו היתה לצד אחר והתרחק יותר ויותר מן השיירה.

שי שכר וילך - פרק נ"ב ועונש

כאשר האיר השחר וזרחה השמש, ראה ר' ברונא שטעה במרוצתו וכי נשאר לבד במדבר שמם. הוא פרץ בבכי מר, בקש רחמי שמים, והתיישב לנוח מעט. לאושרו נמצאו אצלו עוד חתיכת לחם עם מעט יין בצלוחית קטנה. הוא אכל מן הלחם ושתה מעט יין כדי להשיב את נפשו, לאחר מכן ישב ונרדם, כי היה עייף מאוד.

שודדים תופסים את ר' ברונא

באמצע הלילה עברה שם חבורת שודדים רוכבים על סוסים. בראותם את האיש העירוהו משנתו וחפשו אצלו ממון, כך גזלו מר' ברונא את כל כספו. לאחר מכן קשרו אותו בחבל והניחוהו על אחד הסוסים, קשרו אותו אל הסוס ולקחוהו עמהם. ר' ברונא הובל מרחק רב של מספר ימים, עד אשר באו אל כפר קטן. שם הושיבוהו בבית גדול נמוך ואפל, שבו נמצאו עוד שבויים ממדינות רחוקות ושוונות, אשר לא הבינו איש את שפת רעהו. הם ישבו שם כבהמות ברפת - דרך ארובה מהגג היו משלשלים להם לחם ומים ומאכלים אחרים לרוב.

לא ארכו הימים והדלת נפתחה, לתוך החדר נכנסו שודדים מזוינים עם מלבושים זולים של בד עבה ולבן. הם הפשיטו את השבויים ממלבושיהם והלבישו את כולם בבגדים שווים. לכל אחד נתנו שלושה בגדים: כתונת, מכנסיים וכובע קטן, הכל מבד עבה ולבן זול וגס. לאחר מכן קשרו את השבויים בחבלים עבים זה לזה. הוציאו אותם מן הבית והושיבום בשתי עגלות גדולות, ונסעו עמהם ימים אחדים, עד אשר הגיעו אל שפת הים. שם עמדו אניות גדולות ממדינות רחוקות - בהם נמצאו סוחרי עבדים הקונים שבויים לסוחרם לעבדים, כל השבויים נמכרו לסוחרי האניות וגם ר' ברונא נמכר יחד עם כולם.

שכר וילך - פרק נ"ב ועונש שיא

האניות הרחיקו ללב ים והפליגו למדינות רחוקות בכדי למכור את השבויים לעבדים. גם ר' ברונא הוצג בשוק העבדים להמכר, עד שקנהו איש זקן, שהיה ידוע כעשיר גדול, ולקחו אל ביתו. מצא ר' ברונא חן בעיני אדונו והוא לא העמיס עליו עבודת עבד, אלא מסר בידו את כל עסקיו ואת כל עבדיו, שינהל אותם על פי פקודתו וישים עין על כל דבר, בכדי שיתנהגו כראוי. בנים לא היו לאדונו, לכן היה ר' ברונא המושל והמפקח על כל עסקיו, וכמעט ששכח שהוא עבד.

במדינה ההיא היו שונאים מאוד יהודים ולא היו מניחים ליהודים לגור שם, על כן היה ר' ברונא מוכרח להסתיר את מוצאו היהודי. רק בהצנע שמר על היהדות כפי יכולתו. הוא חשב תמיד מזימות ותחבולות כיצד לברוח משם, אבל הדבר היה קשה ומסוכן, כי שם היה חוק, כי כל עבד הבורח מבית אדונו חייב מיתה. כל הבאים אל האניה לנסוע ממדינה זו למדינה אחרת, היו בודקים אותם היטיב אם אינם עבדים, וכל עבד היה נחתם בחותם מיוחד על בשרו בצבע חקוק בבשר עם שם אדונו, שלא נמחק לעולם. על כן לא ראה ר' ברונא שום עצה בנפשו כיצד לברוח משם, וכך ישב אצל אדונו במשך שש שנים.

ר' ברונא נהיה אדון על כל רכוש אדונו והלך לחפש את אשתו

ויהי כי זקן אדונו מאוד ויקרא אליו את עבדו ר' ברונא ויאמר לו: "יען כי רואה אנוכי, שאתה עושה אצלי הכל באמונה, לא כעבד אצל אדונו, אלא כבן אצל אביו. על כן הנני קורא לך דרור, ולא תקרא עוד בשם עבד אלא בשם אדון. אני נותן לך כתב חתום, שאתה תהיה יורשי אחרי מותי על כל רכושי. אבל שני תנאים אני מתנה עמך: התנאי הראשון, שלא תעזבני כל ימי חיי. התנאי השני, אם אני אמות בראשונה,

שיב שכר וילך - פרק נ"ב ועונש

יהיה עליך לפרנס את אשתי הזקנה בכבוד, כמו בזמן שעודני חי". השתחוה ר' ברונא לפני אדונו ויודה לו על חסדו הטוב.

בשנה השישית חלה אדונו במחלה קשה וימות. ר' ברונא נהיה בעל הבית על כל הרכוש שהשאיר אדונו. אחר הדברים האלה התחיל ר' ברונא להתלבט, ולא ידע מה לעשות: האם עליו להביא לכאן את אשתו מהמדינה הרחוקה או שהוא יעזוב הכל ויברח אל המקום אשר שם אשתו. ויאמר ר' ברונא אל ליבו: 'הן שמונה שנים עברו מאז עזבי את אשתי ובני ביתי. מי יודע מה נעשה שם עם ביתי ורכושי. מי יודע אם אשתי חנה עודנה בחיים'. לבסוף החליט, שראשית כל עליו לנסוע אל המדינה, אשר שם היתה דרכו לסחור בעורות של החיות, בחושבו, כי כאשר יגיע יום השוק בטח יפגוש שם סוחרים מעירו ומהם יוכל לדעת כל אשר נשמע בביתו, רק אז יוכל להחליט מה עליו לעשות. לקח ר' ברונא איתו כסף רב וגם ארבעה עבדים, והודיע כי הוא נוסע לקנות עורות יקרים מאוד, כדי למכרם אחר כך בביתו. נסע לדרכו למדינה ההיא עם עבדיו. לאחר טלטולי דרך במשך שלושה חודשים, בא בשלום אל המדינה ההיא, נשאר שם עוד כמה חודשים עד שהגיע יום השוק. ויהי כאשר חשב ר' ברונא כן היה. ביום השוק פגש שני סוחרים מעירו. כאשר ראו אותו הסוחרים, והוא אמר להם מי הוא, שאל להם על אשתו ובני ביתו. נבהלו מאוד הסוחרים מדבריו, תמהו איש אל רעהו ויתלחשו זה עם זה, וישאל אותו ר' ברונא מה זאת כי נבהלו, ומדוע הם מתלחשים ביניהם אז גילו לו את האמת, כי זה שמונה שנים אשר נתפרסם בעירם, שר' ברונא מת בדרך במלחמת השודדים בנסעו לקנות עורות. כן ספרו לו כי זה שבע שנים, מאז שאשתו חנה נשאה לאיש אחר וגרה עמו בשלום ובשלוה. נחרד ר' ברונא מאוד מדבריהם ויבך בכי גדול. הוא ספר להם את כל אשר קרהו. ויאמר להם: "אם כן למה אסע לעירכם להיות

שכר וילך - פרק נ"ב ועונש שיג

שם ללעג ולקלס, מוטב לי לחזור למקומי החדש, אשר אני יושב שם בעושר ובכבוד".

התיישב בדעתו ולאחר מכן החליט לכתוב שני מכתבים: מכתב אחד לאשתו חנה ולבניו, מכתב שני אל בית הדין אשר בעיר אלכסנדריה להודיע להם על כל תלאותיו וכי עודנו חי, ורק בגלל החרפה אינו יכול לשוב לעירו והחליט לשבת במקומו החדש. הוא בקש מהסוחרים, שיעבירו את המכתבים לתעודתם בבואם לשלום לעירם. נפרד מהם ר' ברונא בדמעות והלך אל בית מלונו בפנים זועפות. מיד ציוה על עבדיו להכין הכל בכדי לשוב לביתו באומרו להם, כי העורות יקרים מדי בשנה זו, ולכן לא כדאי לו לקנותם. העבדים עשו כדבריו והכינו הכל לנסיעה. השכם בבוקר נסע ר' ברונא עם עבדיו חזרה אל ביתו החדש.

ר' ברונא קונה לו עבד

בדרכם לביתו עברו דרך היס ההוא אשר בנמלו נמכרים עבדים. שם קנה לו ר' ברונא עוד עבד אחד. העבד החדש הזה היה יהודי בעל אשה ובנים ונשבה על ידי שודדים אשר מכרוהו לעבד. הוא היה יירא לגלות כי הוא יהודי, כי ידע שבמקומות ההם שונאים יהודים. כעבור חודש ימים יצאו מן האניה ונסעו דרך יער גדול, אשר בו היה דר מקודם העבד החדש הזה. מלאכתו ביער ההוא היתה לעשות שם זפת משרשי העצים, ויהי כאשר הכיר העבד החדש את היער של בית דירתו, וכאשר עברו דרך המסילה ההולכת הצידה בעובי היער אל מקום ביתו, לא היה יכול להתאפק, כי נכספה וגם כלתה נפשו להתראות עם אשתו ובניו. וימהר העבד ויט הצידה ויחל לרוץ ביער, אבל ר' ברונא וארבעת עבדיו הרגישו מיד כי בורח הוא וירדפו אחריו. קרא ר' ברונא לעבד שיחזור בו, ואם לאו ירה יירה על ידי הקשת אשר בידו. אבל העבד לא

שיד שכר וילך - פרק נ"ב ועונש

שת ליבו לקריאתו והמשיך לרוץ הלאה בכל כוחו, כשהם רודפים אחריו.

ר' ברונא הורג את העבד

כאשר ראה ר' ברונא כי אינו חוזר מרצונו, ירה בקשתו הצידה, רק בכדי להפחידו, שיעמוד על מקומו ולא יברח עוד, אבל העבד לא שת ליבו גם לזאת. אז חרה אף ר' ברונא על קשיות עורפו של העבד וירה שנית וימיתהו. הוא נפל מיד מתבוסס בדמו לא הרחק מביתו אשר עמד באמצע היער. בראותם את העבד מת חזרו ונסעו הלאה לדרכם.

כעבור כמה ימים נמצא העבד ההרוג על ידי אנשי ביתו ויבכו עליו ויקברו אותו. מהעת ההיא נחה רוח רעה על ר' ברונא, כי היה ליבו נוקפו, על שרצח נפש במזיד. התחיל לחשוב מי יודע תולדותיו של אותו עבד, והרי הוא עצמו גם כן נמכר פעם כעבד. מלבד זאת הצקתהו רוחו על דבר השמועה, שאשתו חנה נשאה באסור לאיש אחר. שנתו נדדה בלילות והוא נחלש מיום ליום. כאשר חזר ר' ברונא אל ביתו החדש היה חלש מאוד. אמרו לו הרופאים כי עליו לשכב במיטתו, עד אשר יתחזק כוחו. אבל ללא הועיל המחלה גברה עליו ולאחר שני חודשים הרגיש ר' ברונא כי הנו חולה מסוכן, וכבר הבין כי לא יקום עוד ממיטת חוליו. מפני שראה כבר את המוות מרחף מעל ראשו, ציוה להכין לו קבר יפה על ההר אשר באמצע הגן שלו ולבנות עליו בנין מפואר. הוא חי עוד חודש ימים וימות.

ר' ברונא ואשתו מתים ביום אחד

כאשר באו שני סוחרי העורות אל ביתם אשר באלכסנדריה, מסרו את שני המכתבים של ר' ברונא, האחד לידי אשתו חנה והשני לידי רב העיר. שני הסוחרים העידו בפני הרב, שהסוחר ר' ברונא בעצמו כתב את המכתבים והוא עודנו

שכר וילך - פרק נ"ב ועונש שטו

חי. רב העיר נבהל מאוד מדבריהם, כי הוא בעצמו כתב וחתם ומסר את כתב ההיתר לאשת ר' ברונא שמותרת להנשא. הוא שלח מיד לקרוא לה, שתגיע אליו, והודיע לה כי היא נשאה באיסור וכי עליה לפרוש מבעלה השני על ידי גט פיטורין כדת. כאשר שמעה חנה את הבשורה הרעה הזאת, התעלפה מרוב צער וגודל הבושה. רק לאחר עמל רב עלה בידי הרופאים להקיצה ולהשיב אליה את רוחה. אבל מהעת ההיא נחלתה במחלת לב כבדה, משום שלא יכלה לשאת את חרפתה, ובפרט שהיתה האשה הנכבדה ביותר מכל נשות העיר וגדולה בעושרה. כל העיר אלכסנדריה נעשתה כמרקחה ובכל עבר ופינה היו מדברים עליה, לכן מחלתה גברה מיום ליום. באותו יום שמת בעלה ר' ברונא במדינה הרחוקה, מתה גם חנה באלכסנדריה.

שתי הנשמות נצבות לדין בפני בית דין של מעלה

שתי הנשמות, של ר' ברונא ושל אשתו חנה, הגיעו השמימה ביום אחד לתת דין וחשבון על מעשיהם לפני בית דין של מעלה. בא השטן ויקטרג עליהם, שאיבדו שניהם את העולם הבא שלהם, מפני שר' ברונא עבר על "לא תרצח", שהרג נפש במזיד; וחנה עברה על "לא תנאף", שנשאה לבעל אחר בהיותה אשת איש. טענו של המקטרג היה כי ר' ברונא למזיד יחשב, יען כי היה לו לחשוב, שאולי יהודי הוא זה הנמכר לעבד עולם, בפרט כי הוא עצמו גם כן נמכר לעבד והיה בסתר יהודי. גם חנה-טען השטן - למזידה נחשבת, אמנם היא נשאה על פי בית הדין על ידי עד אחד, אבל יסוד ההיתר של עד אחד, היא רק משום ההחזקה, שהאשה חוקרת ודורשת היטיב לפני שהיא נשאת שנית, והיא שלא דקדקה כראוי לחקור ולדרוש היטיב האם בעלה חי נחשבת כמזידה. מיד נעשה רעש גדול בבית דין של מעלה, כי שניהם היו להם מליצים טובים על ידי כמה אלפים מצוות ומעשים טובים שלהם, אך לא ידעו

שטז שכר וילך - פרק נ"ב ועונש

איך לסתום את פי המקטרג על שתי העבירות החמורות האלה.

ויוודע הדבר לאליהו הנביא. ויאמר אליהו: "הן חמש מאות וחמישים פעמים ישבתי בארץ ההיא אצל האיש הזה ר' ברונא, על כסאות הסנדקאות של ברית מילה, על כן נעשה השכן שלי, איך אוכל לראות את שכני שלי בגיהנם גם האשה חנה צדקת היתה וקיימה את מצות הכנסת אורחים כראוי, ואף שאני נעשיתי לאורח המטריח אותה כמה וכמה פעמים, היא לא נלאתה ולא התעייפה, וכל אשר יכלה לעשות בכוחה עשתה בתום לב ובשמחה. עתה איך אניח לאותן שתי נשמות יקרות לרדת לבאר שחת" התייצב אליהו הנביא לפני בית דין של מעלה להמליץ טוב עליהם וטען, שר' ברונא יצא ידי חובתו בזה שירה תחילה הצידה להפחיד העבד, והעבד הוא המתחייב בנפשו על אשר לא שת ליבו לקול יריית האזהרה, מפני שאף עבד עברי אסור לו לברוח מאדונו, ומכל שכן כאן כשר' ברונא חשבו לקנין כספו, ודאי שהיה אסור לו לברוח לעיני אדונו. ובדבר שלא יכול היה להתאפק מחמת הגעגועים לאשתו ובניו, אין ספק שאם היה העבד נופל לרגלי אדונו ומתחנן אליו לשחררו ואומר לו, שיש לו ביער הזה אשה ובנים, אז בודאי היה ר' ברונא משלחו לחופשי ועוד היה מעניקו מכל טוב. על כן העבד הנהרג התחייב בעצמו על נפשו ור' ברונא נחשב כזכאי לגמרי.

אחר כך המליץ על אשתו חנה כי יש לפטרה מחטא זה, יען כי העד האחד שהעיד היה איש נאמן ונכבד בעיר אלכסנדריה ונחשב כמאה עדים. גם יש לומר עליה, שהיתה דייקא ומנסבה וסמכה על כך, מפני שהמתינה יותר משנה, ומכיון שחיו בשלום ובאהבה ואחזה וריעות יותר משלושים שנה, דבר ברור הוא שאילו היה חי היה בא לביתו במשך זמן רב זה או שהיה מוצא דרך כלשהיא לשלוח ידיעה ממנו אליה,

שכר וילך - פרק נ"ב **ועונש** שיז

ומפני שלא היה ביכולתו לשלוח מכתב, על כן גם היא זכאית לגמרי ויש לפטור את שניהם מכל עונש.

פסק הדין

לבסוף יצא פסק הדין למעלה שאין לחשב את שניהם כמזידיים, אבל גם לא כאנוסים שיפטרו לגמרי, אלא חשובים כשוגגים בדבר ואף שוגג צריך תיקון על חטאים חמורים כאלה, על כן יתקנו שניהם על חטאתם, על ידי שיתגלגלו שניהם שנית לארץ ויסבלו צער מעין חטאתם, באופן שיזדווגו שנית. הוא ימכר לעבד לשבע שנים, אחר שינשאו שנית, יעבור עם אדונו לפני ביתו ואשתו, ויסבול צער של געגועים לאשתו ולא יברח מאדונו. היא תכפר על חטאתה בזה, שתסבול צער של עגונה שבע שנים, כמשך הזמן שישבה באיסור עם בעלה השני, ולא תבגוד עוד בבעל נעוריה, ומפני שאליהו הנביא היה המליץ הטוב שלהם, מסר בית הדין של מעלה את הדבר בידו שהוא ישים עין עליהם בארץ, שהעונשים שלהם יצאו לפועל כראוי. ויקח אליהו הנביא את שתי הנשמות תחת השגחתו וירד עמהם לעולם הזה.

אליהו הנביא מוריד שתי נשמות אלו:

נשמת הבעל בתינוק ונשמת האשה בתינוקת.

בארץ תימן היה אדם גדול אחד ששאל לו בן מאת הקדוש ברוך הוא. רגיל היה האיש להתפלל תמיד: "רבונו של עולם תן לי בן ואלמדנו תורה כחפץ ליבי". שמע הקדוש ברוך הוא את תפילתו ונתן לו בן. ויגזור אליהו הנביא על נשמת ר' ברונא שתתגלגל באותו בן, ויקרא אביו את שמו שאול מתניה, לאמור: "כי מה' שאלתיו והוא מתנת ה', שנתן לי הבן הזה במתנה".

במדינת צור היה אדם אחד עשיר גדול, עושה צדקה וחסד, שהיו לו עשרה בנים. ותצפה אשתו להוליד בת,

שיח שכר וילך - פרק נ"ב ועונש

ותדור נדר לאמור: "אם אזכה להוליד בת, אקח לה אם ירצה ה' חתן תלמיד חכם, ואף אם יהיה עניי". שמע אליה הקדוש ברוך הוא ותלד בת. ויגזור אליהו הנביא על נשמת חנה אשת ר' ברונא פוזי, שתתגלגל באותה הבת. ותקרא לה בשם חנה, לאמור: "כי היא יפת תואר ויעלת חן".

ויגדל שאול מתניה אצל אביו ולמד עמו תורה ונתחכם ביותר, עד שנעשה בן שמונה עשרה שנה. אז נפל אביו למשכב וירא כי בא קצו. ויקרא אליו את שאול מתניה בנו, ויאמר לו: "בני היקר, כאשר אני מבין לא אזכה לראות חופתך. דע, כי עושר גדול אני מניח לך בירושה, ואם מלבד שתי עיניך תאירנה לך עוד שתי עיניים, הלא הן אמת וגמילות חסדים, אזי תצליח בכל דרכיך". סגר אביו את עיניו וימות, ויבך עליו בנו ויתאבל עליו ימים רבים.

ככלות ימי האבל אמרה לו אמו: "בני מחמדי, דע, שעליך מוטל לעסוק בעסקי אביך, אשר הניח לך ולא ילכו לאיבוד. גם הגיע הזמן, שאתה צריך לשאת אשה. על כן קח בידך ממון אביך ולך עסוק בסחורה והקדוש ברוך הוא יצליח את דרכך". לקח שאול מתניה מעות, וילך אל שוק המסחר, וירא את האנשים, כי אלו חוטפים ואלו גוזלים, אלו גונבים ואלו נשבעים לשקר, וחזר לביתו ריקם. שאלהו אמו: "מפני מה לא סחרת בכלום" אמר לה: "יען כי לא כשר הדבר בעיני עסק המסחר, משום שהאנשים הסוחרים מדברים כזבים, אחד בפה ואחד בלב, ואבא צוה עלי לפני מותו, שהאמת וגמילות חסדים יהיו לי לעיניים".

וילך שאול מתניה ביום השני לשוק אחר, וירא והנה קבוצת בני אדם הולכים לגבות צדקה לפדות מת מן התפיסה להביאו לקבר ישראל, כי היה צורך בממון רב, ויאמר שאול מתניה בליבו: 'אקיים פקודת אבי ואגמול חסד של אמת עם המת הזה לפדותו', והיות שהיה לו רק מעט ממון אצלו, רץ

שכר וילך - פרק נ"ב ועונש שיט

מיד לביתו לקחת מכסת הכסף הנצרך, לשם פדיון המת. שאלה אותו אמו: "מדוע זה בני אתה נבהל להון היום הזה" ויאמר לה: "כי נזדמנה לי היום סחורה טובה לקנות, ומתיירא אני, שלא יקנו אותה סוחרים אחרים". מיהר לקח את הכסף, ועוד באותו היום בא המת לקבר ישראל.

כאשר בא שאול מתניה בערב לבית אמו, שאלה אותו: "איה הסחורה אשר קנית היום בני" ויאמר לה: "קברתי את הסחורה בארץ למען לא יגנבו אותה הגנבים, כי היו הרבה עיניים על הסחורה הזאת".

אליהו הנביא מזווג הזיווג

ביום השלישי הלך שאול מתניה לטייל בשדה, וירא אדם אחד חורש בשדה עם צמד בקר וגם היה קורא בספר. חשב שאול מתניה בליבו: 'בודאי איש זה הוא ישר ונאמן וגם תלמיד חכם, על כן רצה להדבק בו'. האיש החורש הזה היה אליהו הנביא.

וירץ אליו הבחור ויאמר לו: "שלום עליך רבי". השיבו אליהו הנביא: "עליך השלום" וישאלוהו שאול מתניה: "מה העבודה או האומנות שאתה עמל בה" אמר לו: "בני, אני חורש בכדי שנאכל אני ואשתי ובני ביתי, וגם להאכיל את העניים ואת האביונים ובהמות השדה וחית הארץ ועוף השמים".

אמר לו שאול מתניה: "גם אני מבקש אומנות כזאת וישרה היא בעיני, ולא אדע עדיין באיזה מקום יגזור עלי הקדוש ברוך הוא להתיישב, כי תורה וגם חכמה לימד אותי אבי, זכרונו לברכה, וגם בית והון הניח עבורי, אבל עדיין בחור אני ומבוקשי מה', שיזמין לי אשה משכלת, יראת ה' ויעלת חן". אמר אליהו הנביא: "בני, חייך, שלא נמצאת אשה יראת ה' ויעלת חן, כמו לנערה אחת ושמה חנה. היא נמצאת במזרח

שכ שכר וילך - פרק נ"ב ועונש

מדינת צור ושמורה היא לך. אם תרצה אוליך אותך שמה בזמן קצר". ויאמר הבחור: "אבל מקודם אלך ואשקה לאמי הזקנה." ויאמר לו: "לך!" וילך ויאמר לאמו: "דעי אמי שצריך אני לנסוע לכמה ימים למכור הסחורה שקניתי ולקנות סחורה חדשה, על כן אל תדאגי לי". וישב שאול מתניה אל אליהו הנביא בשדה.

מאותו מקום עד מקום מגוריה של חנה זו היה מהלך זמן רב, לקחו אליהו ויוליכהו שמה בשעה קצרה. העמידו בדרך מחוץ לעיר, ויאמר לו: "המתן לי כאן, עד אשר אלך מקודם לדבר עמה שתתרצה להנשא לך". בלילה לפני בואם, נראה לחנה בחלומה איש זקן ואמר לה: "דעי, שאנוכי זקנד, אבי אמך, באתי אליך מהעולם העליון להודיעך, כי יבוא אליך איש חגור אזור עור ובעל שער ויציע לפניך חתן טוב, וכאשר יאמר לך כן עשי". בבוקר ספרה חנה את חלומה לאמה ותפעם רוחה, ויתמהו אביה ואמה על דבריה.

באותו היום בא אליהו אל בית חנה ויאמר לה: "חנה, הבאתי לך את זווגך, והנשאי לאיש זה אשר אראך!" ותאמר לו: "אם מאת הקדוש ברוך הוא יצא הדבר הנני מוכנה". גם אביה ואמה הסכימו, לכן מיד הביא אליהו הנביא את הבחור שאול מתניה לפניהם. מצא הבחור חן בעיניהם, עטרו אותו במלבושי כבוד, וזווגו אותו עם הנערה חנה. את הנשואין ערכו לאחר זמן קצר, ושמחו מאוד בראותם, שהחתן הוא בר אוריין ובעל מידות טובות. ביום השביעי של שבעת ימי המשתה בא אליהו הנביא ומצא את החתן, כשהוא יושב ומשחק עם כלתו. קרא לו אליהו הנביא החוצה, ויאמר לו: "איך השלכת את חייך הנצחיים כל שבעת הימים ולא עסקת בתורה מאומה וגם לא בגמילות חסדים על כן נגזר עליך, שתמכר לעבד שבע שנים. תחת שבעת ימי המשתה, אשר היית מבלה אותם לבטלה!" מיד הלך אליהו הנביא והניחו לבדו.

שכר וילך - פרק נ"ב ועונש שכא

התחיל החתן להצטער מאוד והכלה הכירה בו מיד, כי פניו זועפים ותשאלהו: "מדוע רעים פניך ומה הצער המכרכם בך אולי אינני כשרה לך או שאין אני הוגנת כלפיך או אולי דואג אתה על ממון שאינו ניתן לך הרי ניתן לך הכל כרצונך או אולי הנך מצטער על הורידך שאתה מתגעגע אליהם. אדרבא, אמור ונלך אצלם." ויען לה החתן ויאמר: "נכונים הם דבריך האחרונים, כי הנחתי בביתי אם זקנה גלמודה, והיא דואגת לי מאוד".

שאל מתניה וחנה יוצאים בדרך לתימן ושאל מתניה נמכר לעבד

מיד חבשו את החמורים ויאסרו את העגלות לשאת את רכושם. גם עבדים ושפחות לקחו עמהם, ויסעו אל המדינה מקום הולדתו של שאול מתניה. בלילה תעו בדרך והגיעו למקום מדבר שממה. כך נסעו שלושה ימים ולא ידעו היכן הם נמצאים. ביום הרביעי ראו והנה ארץ פוריה לפניהם, אבל גם שם לא היה ישוב, רק נהר מים ועצי פרי, וינוחו שם, ויאמר שאול מתניה אל אשתו: "הן עייף אנוכי מטלטולי הדרך, וכולי מכוסה באבק המדבר, אלך לרחוץ את בשרי במי הנהר הזה ותחי רוחי". ויתרחק מן האוהל וילך על שפת הנהר. ברגע, שהתיישב על הארץ, בא אליהו הנביא ולקחו בכנפיו והוליכו למקום רחוק ומכר אותו לעבד לשבע שנים. המתינה לו אשתו שעה ושעתיים ותראה כי איננו. שלחה את עבדיה לחפשו וגם הם שבו ריקם. מיד הבינה חנה בחכמתה, כי יש בזה ענין נסתר, ואך יד ה' עשתה זאת. נתנה הודיה להקדוש ברוך הוא ואמרה: "ה' נתן וה' לקח, יהי שם ה' מבורך לעולם ועד".

ישבה חנה נבוכה ימים רבים, כי לא ידעה מה לעשות. אחר כך התאוששה ותאמר לעבדיה: "קחו את התבואות אשר עמנו בעגלות וזרעתם בשדות אלו. קחו מן העצים ובנו

שכב שכר וילך - פרק נ"ב ועונש

בתים ונעשה כאן עיר, כי יודעת אני שבקרוב יבוא רעב גדול לעולם, ודרך נהר זה עתידים לעבור סוחרים רבים באניות, כדי לקנות תבואה. כאשר יודע להם כי יש כאן תבואה יפה יקנו אצלינו ונתעשר". מיד החלו העבדים בעבודתם, כרתו עצים ובנו בתים וזרעו שדות ונטעו כרמים ופרדסים והצליחו מאוד, כי הארץ נתנה את יבולה בברכה רבה. אט אט התפרסם הדבר, שנעשה במקום הזה ישוב חדש, וכי יש כאן תבואה רבה למכירה. החלו לבוא לשם סוחרים באניות דרך הנהר לקנות אצלם תבואה ופרות. לאחר תקופה של ארבעה שנים היה רעב, ובאו שמה הרבה סוחרים ממקומות רחוקים כדי לקנות בר. בשנה החמישית באו לשם גם שאול מתניה ואדונו לקנות חיטים. היה שאול מתניה נושא על גבו את השק עם חפציו של אדונו. כאשר באו אל בית חנה ותשמע את קולו של שאול מתניה, הביטה בפניו והכירה מיד שהוא בעלה. גם הוא הכיר אותה. החל לבכות בסתר לנוכח אשתו חנה וגם היא החלה לבכות, ותתאפק ותצא לחדר אחר, שלא ירגיש איש בזה. בלילה קראה לו חנה בסתר לחדר אחר. הוא ספר לה את כל אשר קרהו ויבכו שניהם. ותנחם אותו חנה ותאמר לו: "אל תדאג מאומה, אני אשתך ואתה בעלי, לא בגדתי באהבתך ולא אבגוד בך לעולם". נתנו שניהם שבח והודיה להקדוש ברוך הוא על הניסים שנעשו להם. נתנה לו חנה לאכול ולשתות ותבקשהו, שלא יבכה, כי בא קץ לצרותיו. ויאמר שאול מתניה: "איך בא הקץ הלא נמכרתי לעבד לשבע שנים וזו רק השנה החמישית ועדיין יש לי לעבוד שנתיים!" ותאמר לו חנה: "אחביא אותך במערה ויחשוב אדונך כי ברחת ממנו, וכאשר ילך מכאן נחיה יחדיו חיים נעימים". ויען לה שאול מתניה: "לא אוכל לעשות זאת, כי דרך תרמית היא זו ועוולה היא לברוח מן האדון, אשר שלם בעדי בעד שבע שנים. את מכירה את לבבי כי קשה עלי לסטות מן האמת והיושר". ותאמר לו

שכר וילך - פרק נ"ב ועונש שכר

חנה: "אם כן אפדה אותך מאת אדונך ואשלם לו בעד השנתיים כמה שהוא ירצה".

ויהי בבוקר ותאמר חנה אל אדונו: "תן לי את עבדך כי חסר לי עבד כזה, ואני אשלם לך את מחירו". ויען לה האדון: "אף אם תתני לי את כל רכושך לא אמכרנו לך בסוף שבע השנים, כי צריך אני להחזירו לזה שמכרו לי". מיד הבינה חנה, כי כן היא גזירת הקדוש ברוך הוא, חזרה אל בעלה בדמעות על לחייה ותאמר לו: "לך, מחמד עיני, לחיים ולשלום. אנוכי אמתין לך לעולם, וזה שהרחיקך ממני הוא יקרב אותך אלי בבוא המועד". וילך משם שאול מתניה עם אדונו, והיא לא צווחה ולא בכתה עוד, אלא תלתה עיניה לשמיים והתפללה אל הקדוש ברוך הוא, שיחזיר לה את בעלה בשלום כאשר יבוא המועד.

אליהו הנביא מחזיר את שאול מתניה לביתו

מקץ שנתיים ימים בא אליהו הנביא אל שאול מתניה, נטלו בכנפיו והחזירו אל בית אשתו חנה ויברכהו ויאמר לו: "לך מכאן בדרך העולה מזרחה אל ארץ תימן ותבוא אל נחלת אביך. ואם תעשה צדקה וחסד יאריכו ימך וימי אשתך חנה ותבלו ימיכם בנעימים". לא ארכו הימים ויקח שאול מתניה את אשתו חנה עם עבדיו ושפחותיו, ויסע אל ארץ תימן ויבוא אל עיר מולדתו, וימצא עוד את אמו הזקנה בחיים. ישב בנחלת אביו ועשה צדקה וחסד כל ימיו. שמר עצמו מכל תרמית ועוולה ורק אמת ויושר היו נר לרגליו. עליו כתוב: "איש אמונים מי ימצא", ועליה כתוב: "אשה יראת ה' היא תתהלל". (מדרש ויושע לפי הרב ר' יודל רוזנברג מטארלא).

שכד שכר וילך - פרק נ"ב ועונש

**דרכי הצדיקים באמירת תוכחה ופעולותם על ידי תוכחתם
מתלמידי בעל שם טוב הקדוש זי"ע**

**דרך תוכחה של צדיקים להוכיח את עמיתו
בתורה ובמעשים טובים**

הוכח רצה לומר כשאתה רוצה להוכיח אדם מן העבירה כך תעשה, תוכיח את עמיתך, ר"ל את שהוא עמיתך בתורה ובמעש"ט כמותך אדם כשר כמותך. **ואז האדם הזה שאתה רוצה להוכיחו** שהוא בעל העבירה בעצם ירגיש ממילא בעצמו. **ובזה לא תשא עליו חטא ר"ל שלא יתבייש הבעל עבירה בתוכחה זו.** (אור תורה פרשת קדושים).

לפעמים יש צדיק שבגלגול הראשון חטא והחטיא, ובגלגול זה מחוייב לזכות הרבים להוכיחם ולהחזירם למוטב

לפעמים יש צדיק שבגלגול הראשון חטא והחטיא את הרבים חס ושלום. ואז כשהוא בא בגלגול שני בא לתקן את זאת. אז הוא מחוייב בדבר מכבר להוציא את הרבים ידי חובתם. היינו לזכות את הרבים ולהוכיחם ולהחזירם למוטב שישובו בתשובה שלימה, וכו'. (שם ברמזי אגדות רז"ל).

כשמוכיחים ואין שומעין לו הוא נוטל חלק הטוב שבהם

כשהצדיק מוכיח את הדור ואינם רוצים לקבל מוסר, הוא נוטל מהם את החלק הטוב שבהם. **וזשארז"ל זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בגן עדן לא דווקא בעוה"ב נאמרו הדברים,** אלא אפי' בעולם הזה נוטל את חלק הטוב שבהם, אם מוכיח אותם ואינם רוצים לקבל ואסבריה מורי לדבר זה. כי הדיבור מפי הצדיק לאוזן השומע והדיבור הוא דבר רוחני והיא מדריגה עשירית. והשמיעה ג"כ הוא דבר רוחני והיא מדריגה העליונה למעלה מהדיבור. וכשהוא שומע ואינו מקבל

שכר וילך - פרק נ"ב ועונש שכה

מוסר לוקח הצדיק השמועה שלו. שהדיבור של הצדיק חוזר אליו עם חלק השמיעה של השומע. וזהו שאמר איש צדיק תמים היה בדורותיו, שלקח חלק הטוב של דורותיו, במה שהוכיח אותם ולא רצו לקבל וכו'. (מאור עינים פרשת נח, ועיין עוד מענין זה גם בחידושי שבת מסכת יומא).

רצון השם יתברך הוא שיקרבו כל העולם כולו לעבודתו יתברך באמרי נועם ולא על ידי כעס

אף על פי שלפעמים צריכין לעבוד את הש"י במדת הכעס והשנאה על עוברי רצונו ולשבר מלתעות עול לעשות בהם נקמה להשפילם עד עפר, עד שבעל כרחם מוכרחים לשוב אל ה'. אעפ"כ השם יתברך חפץ יותר שיקרבו כל העולם כולו לעבודתו ית' בתוכחת מוסר אמרי נועם המתקבלין על הלב עד שיעזוב רשע דרכו, ולא על ידי כעס וכו', כי השם יתברך הוא טוב וחפץ שהכל יתקרבו אליו על ידי טוב, כמו שכתוב דרכיה דרכי נועם וכו'. (קדושת לוי פרשת בראשית).

האותיות שהצדיק מוכיח בהם מאירים לעיני הרשע וקל לו לחזור בתשובה על ידי כן

כשהצדיק מוכיח את הרשע אזי אלו האותיות שהצדיק המוכיח מוציא מפיו מאירים לעיני הרשע ואז בקל יכול הרשע לחזור בתשובה כאשר זוכה שאותיות הצדיק עושין רושם אצלו ומאירין לפניו וכו' (פרשת וירא).

עיקר שלימות התוכחה הזכרת גודל מעלתם גודל השמחה בכל העולמות כשמקיים מצוות הבורא יתברך

יש שמוכיחים את ישראל בדברים קשים ובדברי ביושים עד שמוכרחים לעשות רצונו ית', וכו'. ועיקר השלימות להוכיחם בדברים טובים ולהזכירם גודל מעלתם ומקום מקור מחצב נשמתם, וגודל הנחת רוח אשר להבורא ית' ממעש"ט

שכו שכר וילך - פרק נ"ב ועונש

של כל איש מישראל וגודל השמחה אשר בכל העולמות בעשות איזה איש מישראל מצוות הבורא ית' ובזו התוכחה מטה את לב בני ישראל לעשות רצונו ית' בלבב שלם ולקבל כל איש מישראל עליו עול מלכות שמים שלימה, ובתוכחה כזו מעלה את נשמות ישראל למעלה למעלה, ומעורר גודל כחם ומעלתם עד שעל ידי זה כל הנבראים שבעולם צריכין לעשות מעצמן הרצון של ישראל שהכל נברא בשבילם וכו'. **וגם על ידי זה מאיר עיני ישראל עד שגם הם יכולים להשיג זה השכל וכו'.** (פרשת חקת).

אם אין שומעין לדברי תוכחתו יעשה כאילו מדבר לעצמו

כשאומר תורה ומוסר יתבונן בשכלו אם ישמעו העם בדברם עמו ויקחו מוסר להטיב לכת בדרכי יושר אז מה טוב חלקו. אמנם אם לא ישמעו ולא יבינו ומוסר לא לקחו נמצא שהיו דיבוריו ללא יועיל ואך למחסור, ומי שהוא חכם ומתבונן על דרכיו מקיים בעצמו האי קרא ובבא משה אל אהל מועד שזה בחי' הדיבור כמבואר בפנים היינו שבא לדבר דברי תורה ומוסר, אז וישמע את הקול מדבר אליו היינו הוא בעצמו שומע קולו, כאלו הוא מדבר אליו בעצמו לקיים דיבורים אלה, ואז אף שהם לא ישמעו ולא יבינו את דבריו, עכ"פ תועלתו אינו נאבד, ודבריו אינם למותר חס ושלוי, מאחר שעל כל פנים הוא בעצמו שומע. וזה שנאמר בלבי צפנתי אמרתך היינו הדיבורים שאני אומר בפני המון עם צפנתי אותם בלבי לתועלת עצמי וכו' וע"ש עוד מענין מה שלכאורה הי' טוב לו יותר לישיב בסוד המחשבה ולייחד יחודים ולא לצאת אל בחי' הדיבור. אך שלפעמים מגיע לו תועלת גדול על ידי זה. כי על ידי שיוצא לבחי' הדיבור להורות להם דרכי יושר לבנין ונצטרפין מזה צירופי שמות הק' של שם הוי"ה ב"ה גם על ידי זה זוכה להמשיך השגות גבוהות ורמות ביותר (עיין דיבור אות לד) וע"ש עוד מפרטי הבחינות שצריכין להיות למי שרוצה

שכר וילך - פרק נ"ב ועונש שכז

להזהיר את העם ולהדריכם בדרך המלך וכו'. (אור המאיר פרשת תצוה ועיין פרשת כי תשא).

הרבי ר' מיכל זירז עצמו בדברי תוכחתו

ופעם אחת שמעתי את הרב ר' מיכל וכו' שדרש ברבים ואמר להם בבקשה לשמוע דברי. ואח"כ אמר לא אתכם לבד אני מזהיר ומצוה, אלא גם את עצמי אני מזרז עמכם, והבנתי מתוך דבריו הק' אפשר כיון אל האמור כנ"ל וכו' וזהו כלל גדול, שאל יוציא דיבורים משפה ולחוץ כי אם בהכניסו הדעת אל דיבורו, אזי דבריו נשמעים ונכנסים בלב שומעיהם ועושים רשימה לעורר לבם בקרבם וכו' כי דברים היוצאים מן הלב נכנסין ללב וכו'.

ופעם אחד שמעתי שאמר לנו המגיד זלה"ה בפירוש אני אלמוד אתכם אופן היותר טוב איך לומר תורה בהיות שאינו מרגיש א"ע כלום, כ"א אוזן שומעת, איך שעולם הדיבור מדבר בו ולא הוא מדבר בעצמו, ותיכף שמתחיל לשמוע דברי עצמו יפסיק. וכמה פעמים ראו עיני ולא זר כשפתח פיו לדבר דברי תורה היה נראה לעין כל כאלו אינו בזה העולם כלל ושכינה מדברת מתוך גרונו. ולפעמים אפילו באמצע ענין ובאמצע תיבה היה פוסק ושהה זמן מה והכל מורה שצריך המשכיל להמתין על הדעת ואז יוצא הדיבור עם הדעת וכו'. (פרשת צו).

החכם הכולל שנפשו רחבה עליו, יכול להמציא דיבורים השווים לכל נפש בדרשותיו.

פעם א' היינו מסובין בבית המגיד זלה"ה ונאספו הרבה גווני אנשים זקנים עם נערים ופתח פיו לדבר דברי תורה והזכיר משל ארז"ל מי שהיו לו שתי נשים אחת ילדה ואחת זקנה הזקנה מלקטת שחורים וילדה מלקטת לבנים ונמצא קרח מכאן ומכאן כך הענין בדברי תורה כי ארז"ל התורה

שכח שכר וילך - פרק נ"ב ועונש

ניתנה באש שחורה ע"ג אש לבנה ואש שחורה רומז לדיבורי יראה וכדומה מדברי מוסרים הנוגע לנערים אשר לא עמדו עדיין בסוד ה' וצריכין להפחידם בענייני יראות מרצועה בישא ואש לבנה רומז לענייני אהבה ורמזים וסודות התורה הנוגע דייקא לאנשים משכילים להבינם טוב טעם השגת הבורא ית' במושכלות, וכיון שבאין לדרוש פני הרב הרבה גווני בני אדם, אלו מושכין ושואלין את הרב מענין יראות הכינוי לאש שחורה, ואלו מושכין מענייני אהבות, נמצא קרח מכאן ומכאן, ואין לו פה להשיב כענין אא"כ מי שהוא חכם הכולל ונפשו רחבה עליו, ויש לו התפשטות הדעת יכול להמציא דיבורים השווים לכל נפש, וכ"א ואחד לפי ערכו ותבונתו, יכול להמציא מרגוע לנפשו בדרוש כוונת הרב הנוגע לבחי' עבודתו. **וע"ש עוד שהאריך בענין שצריכין לקבל מוסר מכל אדם וכו'.** (פרשת דברים).

גודל תועלת התוכחה

תועלת התוכחה הוא משני פנים, או שמטעהו היצה"ר לומר שהוא מותר, וכשמודיעין לו איסורו בבירור הוא שב מידיעתו, או שיודע שהוא אסור, אלא שכופהו יצרו לעבור בשביל הנאת גופו, וכשמודיעין לו חומר העונש וכו', אז לא ישמע ליצרו בשביל הנאה מועטת, וענין הלץ הוא שאומר בלבו שהוא למדן וצדיק. וזה מרומז באותיות לץ שהן למדן צדיק. ונדמה לו שעושה הכל לשם שמים. שזה בחי' ואשמתינו גדלה עד לשמים אז אין להוכיחו בשום פנים כמו שכתוב אל תוכח לץ כי לא יועיל לו תוכחה וכו'. (פנים יפות פרשת קדושים).

זיכוי הרבים - האדם המלמד אחרים, כל מה שהם ישכילו בדרך ה' גם אחר מותו שייך לו עד עולם.

שמעתי אומרים ביאור המשנה אם אין אני לי מי לי וכו', דהיינו שבאמת אף אם יחיה האדם כמה מאות

שכר וילך - פרק נ"ב ועונש שכט

שנים א"א לגמור המלאכה שצריך האדם לעבוד את בוראו מפני שהוא א"ס. אך כשהאדם מלמד את בני אדם תורה ומעש"ט והדרך אשר ילכו בה, אזי אף אחר מותו כל מה שהמה ישכילו בדרך ה' על ידו יהיה שייך לו. **וזהו אם אין אני לי ר"ל, כשאין כוונתי בהעבדות רק בשבילי, אלא שאני מורה להעם את הדרך אשר ילך בה והמעשה אשר יעשון, אזי מי לי, ר"ל מי שיעשה איזה מצוה שייך לי. אבל כשאני לעצמי לבד ולא להורות לעם ה', אזי מה אני, פירוש, מה יועיל לי העבודה של עצמי לבד, כי אף אם אחיה אלף שנים איני באפשרי לגמור המלאכה, ואם לא עכשיו אימתי, דהרי לא המתים יהללו יי. אבל כשמורה דרך לעם והמה ידריכו לבניהם ובני בניהם, אזי עד עולם יהיו שייכים לו המצוות שנעשו על ידו ע"ד משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו וכו'.** (מבשר צדק פרשת ויצא).

העצה שיכנס דברי המוכיח ללב, שיחשוב שרק חיותו של השם יתברך מדבר בו

כשרוצה להוכיח בני אדם יחשוב במחשבתו, איך חוץ מחיותו של הבורא יתברך אי אפשר לדבר והוא רק חיות הקודש המדבר בו ואז הם דברים היוצאים מן הלב היינו מלבו של עולם ונכנסין ללב השומעין. וזהו שאמר אם תוציא יקר מזולל כשתרצה להוציא יקר מזולל ולהחזיר למוטב בני ישראל, אזי עצה היעוצה כפי תהיה, שתבין שלית לך מגרמך כלום רק מה שהשם יתברך נותן לך כח הדיבור לדבר וכו'. ואז יהיו דברים היוצאים מלבו של עולם ותפעול ותוציא יקר מזולל, כי בודאי לא יהיה בהתוכחה שום צד יצה"ר כיון שאתה יודע שאני המדבר בך וכו'. (פרשת פנחס).

של שכר וילך - פרק נ"ב ועונש

מה שפועל הצדיק על ידי תוכחתו להוסיף יראה וקדושה לבני אדם חוזרין ונכנסין בלבם עצמו

הצדיק שיש לו אור גדול בכדי שיוכל להזריע אור הקדושה והיראה גם בבני אדם אחרים, עליו הדבר מוטל להתאמץ בכל אופן בכל יכלתו כדי להכניס יראה בלב בני אדם וכו'. **ואפילו אם בפ"א לא יפעול לעורר לבם, יחזור ויוכיח, ע"ד הוכח תוכיח, ולבד מהשכר שיש לו להצדיק על זה בעוה"ב, ולא עוד אלא שגם שכרו שהיראה והקדושה הזאת שגורם לבני אדם תשוב אליו ויוסף בו עוד יראה ואהבה ותשוקה לעבודתו ית', שזה בחי' דברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב, פירוש לאותו לב עצמו שיצאו ממנו באמת, אותן הדברים חוזרין ונכנסים בלבם ומוסיפים לו עוד קדושה וכו'.**
(נועם אלימלך פרשת תולדות).

אם המוכיח הוא צדיק גמור אז נכנסין גם ללב העצב

מצד העצבות אין האדם יכול לקבל דברי המוכיח אף אם הם דברים היוצאים מן הלב. אך אם המוכיח הוא צדיק גמור אז דבריו נכנסין גם ללב העצב וכו'. (פרשת וארא).

דרך הצדיק באמירת תוכחה לומר אל הכלל

דרך הצדיק כשרוצה להוכיח לאדם אחד, אז צריך להיות האמירה הזאת לכלל בני אדם ואז ממילא יוחל הדיבור גם לאיש הזה וכו'. (פרשת אמור).

דרך הצדיק להוכיח עצמו תולה החטאים כאילו הוא עשאים ועל ידי כן נכנס בלבם יראה גדולה לשוב

דרך הצדיק להוכיח עצמו תמיד בכל עת, ואומר בפני בני אדם תמיד שהוא מקולקל במעשיו ופורט לפניהם החטאים שעושים אותם שאר בני אדם, והצדיק תולה בעצמו אותם החטאים כאלו עשאים הוא חס ושלו. ועל ידי זה הוא

שכר וילך - פרק נ"ב ועונש שלא

מכניס בלבם יראה גדולה והם שבים מעוונותיהם וגדולה תשובה שזדונות נעשין כזכיות ומאותן הבגידות עצמן עושה מהן לבושי קודש וכו'. (שם).

**הצדיק ברצותו שיכנסו דבריו ללב,
מדבר דברי המוסר לשורש נשמתו,
שאין לקליפה אחיזה שם, למנוע כניסת הדברים.**

הצדיק הרוצה להחזיר את בני דורו למוטב ומדבר אליהם דברי מוסר תמיד, אך דבריו אין נכנסין בלבם, כי לבם לב האבן מחמת רוב העבירות שעשו ונתחברו חס ושלום בקליפה רחמנא ליצלן, עצה היעוצה לזה שידבר מוסר אל שורש נשמתם אשר אין לקליפה אחיזה שם. וזהו שאמר האזינו השמים ואדברה היינו שורש הנשמות המכונה בשם שמים, וממילא תשמע הארץ אמרי פי היינו האדם הגשמי וכו'. (עבודת ישראל פרשת האזינו - הובא גם כן בספר אוהב ישראל).

**אם שומעים דברי המוכיח בכוונה לעשות, אך שוכחים,
הקדוש ברוך הוא מזכירו על ידי הנשמה.**

אל יאמר אדם הן אמת שדברי המוכיח הם טובים מאד אך מה אעשה אני שוכח הכל, כי באמת אם שומע בכוונה לשמור ולעשות, אזי אף על פי ששוכח, אף על פי כן אחר כך כשצריך לזה כגון בשעת התפלה יזכור הכל, כי הקדוש ברוך הוא מזכירו על ידי הנשמה, כמו שישראל מוסרין נפשם על קדושת השם מפני שזוכרים מעמד הר סיני שראתה ושמעה נשמתו של כל אחד מישראל וכו'. (אור הגנוז פרשת תבא).

ידבק עצמו לדיבור המוכיח בדחילו ורחימו

המדבר דברי תורה אל יחשוב שהוא המדבר אלא החיות שבו שהוא מהבורא ית' הוא המדבר בו וכו', וכאלו התורה עצמה מדברת כמו שכתוב כי עדותיך שיחה לי,

שלב שכר וילך - פרק נ"ב ועונש

והאומר דברי תורה ידבק עצמו בדביקות אלקות וכאלו אינו עומד בעולם הזה אלא בגן עדן חברים מקשיבים לקולו, וכאלו השומעים כלולים בו מצד הכלליות של הנשמות באדם הראשון, על ידי זה ה' אלקיו עמו ויעל אותם ויכוון שיתכבד ויתפרסם הקדושה על ידי דברי תורה אלו וכו', כששומע אחד דורש בדחילו ורחימו אזי ידבק עצמו לדיבורו מאד, ויהיה אחדות עם המוכיח כי דיבורו שהוא על ידי נשמתו נעשה אצלו מחשבה וכו'. (פרשת נצבים)

ליקוט מספר הקדוש נועם אלימלך בעניני תוכחה מורה דרך לצדיקים ומנהיגי הדור באמירת תוכחה

דרך הצדיקים שיש להם מוכיח

דרך הצדיקים שיש להם מוכיח בקרבם המוכיח אותם על כל מעשיהם אשר הם עושים מוכיח אותם על פניהם ומראה להם גם במעשיהם הטובים איך שחסרו ולא עשאו כהלכתן כראוי לעשות להבורא יתעלה. (שופטים).

גערת הצדיק פועלת שלא ישתקע בחטאו

אם הצדיק גוער באיזה אדם, גם הגערה הזאת פועל בו שלא ישתקע בחטאו, כי הצדיק בגערתו שגוער בו הוא משבר הכח הקליפה של הרשע. (פי קרח).

דרך אמירת תוכחת הצדיק שנאמרת לכלל בני אדם

דרך הצדיק כשרוצה להוכיח אדם אחד, אז צריך להיות האמירה הזו לכלל בני אדם, ואז ממילא יוחל הדיבור לאיש הזה. (פרשת אמור).

הצדיק מוכיח את עצמו

דרך הצדיק להוכיח עצמו תמיד בכל עת, ואומר בפני בני אדם תמיד שהוא מקולקל במעשיו, והוא פורט לפניהם

שכר וילך - פרק נ"ב ועונש שלג

חטאים שעושים אותם שאר בני אדם, ותולה הצדיק הזה בעצמו אותם חטאים כאלו עשאו הוא, ועי"ז הוא מכניס בלבם יראה גדולה והם שבים מעוונותיהם. (פרשת אמור).

המבחן אם דבריו לשם שמים כשהאנשים שאינם מהוגנים כועסים על דבריו

זה סימן לאדם הרוצה להוכיח את חבירו או לדבר דברי קדושה איך ידע שכוונתו היה רק לשמים בלי מחשבה ופניה אחרת, אם רואה בדברו לפני אנשים שאינם מהוגנים והם כועסים על דבריו, בודאי היו דבריו בכוונה שלימה לשמים לבד, ובעזה"י דבריו יעשו רושם. (פרשת שמות).

דברים היוצאין מן הלב נכנסין לאותו לב עצמו

"דברים היוצאין מן הלב נכנסים ללב", פי' לאותו לב עצמו שיצאו ממנו באמת, אותן הדברים חוזרים ונכנסין בלבו ומוסיפים לו עוד קדושה. (תולדות).

התורה הקדושה מלמדת למי להוכיח

התורה הקדושה מלמדת לאנשים המוכיחים לבני אדם שלא יוכיחו לאנשים לצים וריקנים אשר בודאי אין דבריהם נכנסים כלל באזניהם, כמש"ה אל תוכח לץ, רק לאנשים המקשיבים לקול תוכחה ומוסר ורוצים בתשובה אליהם יגיד ויורה דרכי התשובה. (פי' אמור).

שלד שכר וילך - פרק נ"ב ועונש

הצדיק שיזכה לכל המדרגות הוא מוכרח להוכיח אחרים

אחר שיזכה הצדיק לכל המדרגות (הני"ל), אזי הוא מוכרח להוכיח אחרים, והמוכיח אחרים אזי הוא דרך שהמחשבות זרות של אחרים נופלים על המוכיח הזה, ולכן אמר בלשון הזה "יוקח נא מעט מים" דהיינו כמו ע"י שליח, ולא התקרב אליהם בתוכחתו בכל גופו ומדרגתו רק היה זהיר ונשמר שלא יפול מקדושתו. (וירא).

לא ימנע עצמו מלדרוש ברבים

מפני אנשים שאינם מהוגנים

האדם הצדיק הדורש ברבים דברים קדושים ולפעמים יש ברבים ההוא בני אדם שאינם מהוגנים והם מגשמים את הקדושה, אל ימנע עצמו בשביל זה, כי הוא אינו יודע מה בלבו של חברו. (לקו"ש)

